

KONU-TEST-ETKİNLİK

SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

Türk İnkılabı'nın temel hedefi, Türk milletini **çağdaş medeniyetler seviyesine** çıkarmaktır. Siyasi alandaki tüm bu gelişmelerin ortak paydası **milli egemenliği (ulusal iradeyi)** güçlendirmektir.

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

Nedenleri:

- **İkili Çıkarmayı Önlemek:** İtilaf Devletleri'nin Lozan Konferansı'na hem TBMM'yi hem de Osmanlı Hükümeti'ni davet ederek görüş ayrılığı yaratmak istemesi.
- **Milli Egemenlik:** Saltanatın (tek kişinin egemenliği), ulus egemenliği ilkesiyle bağdaşmaması.

Sonuçları:

- Osmanlı Devleti resmen sona erdi.
- Ülke yönetimindeki **iki başlılık** ortadan kalktı.
- Cumhuriyetin ilanı için önemli bir adım atıldı.
- **Devlet başkanlığı ve rejim sorunu** ortaya çıktı (Bu sorunlar Cumhuriyetin ilanıyla çözülecektir).

LGS Notu: Saltanatın kaldırılması, **Cumhuriyetçilik** ilkesiyle doğrudan ilgilidir ve **Laikliğin** ilk aşamasıdır.

Ankara'nın Başkent Oluşu (13 Ekim 1923)

- ❖ Lozan Antlaşması ile İstanbul tahliye edildikten sonra yeni devletin merkezi belirlenmeliydi. Ankara'nın seçilme nedenleri:
 - **Stratejik Konum:** Anadolu'nun merkezinde, güvenli bir yerde olması.
 - **Ulaşım ve Haberleşme:** Demir yolu hatlarının merkezinde olması.
 - **Milli Mücadele'nin Merkezi:** Kurtuluş Savaşı'nın buradan yönetilmiş olması ve halkın desteği.

3. Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

Nedenleri:

- Milli egemenliği tam anlamıyla gerçekleştirmek.
- Saltanat kalkınca ortaya çıkan **"Devlet Başkanlığı"** sorununu çözmek.
- Hükümet bunalımını (Meclis Hükümeti sisteminden kaynaklanan aksaklıkları) aşmak.

Sonuçları:

- Yeni devletin adı ve rejimi (Cumhuriyet) belirlendi.
- **Mustafa Kemal Paşa ilk Cumhurbaşkanı** seçildi.

- **Kabine Sistemi'ne** geçildi (Böylece hükümet daha hızlı kurulmaya başlandı).
- Devlet başkanlığı sorunu kesin olarak çözüldü.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Nedenleri:

- Eski rejim yanlılarının halifeyi bir sığınak olarak görmesi ve cumhuriyet karşıtı çalışmaları.
- Halifenin devlet başkanı gibi davranması (iki başlılığın devam etme riski).
- Laik ve çağdaş bir devlet yapısı için bu makamın engel teşkil etmesi.

Sonuçları:

- Milli egemenlik pekişti.
- **Laikliğe** geçişin en önemli aşaması gerçekleşti.
- İnkılapların yapılması kolaylaştı.

3 Mart 1924 Tarihli Diğer Önemli Gelişmeler

Halifelikle aynı gün kabul edilen bu yasalarla devletin laikleşmesi hedeflenmiştir:

Kurum / Kanun	Yerine Gelen / Amacı
Şer'iye ve Evkaf Vekaleti	Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu. (Din ve devlet işleri ayrıldı).
Erkân-ı Harbiye Vekaleti	Genelkurmay Başkanlığı kuruldu. (Ordu siyasetten ayrıldı).
Tevhid-i Tedrisat Kanunu	Eğitimde birlik sağlandı (Eğitim laikleşti).

1924 Anayasası'nın Kabulü

- ❖ 1921 Anayasası savaş dönemi anayasası olduğu için ihtiyaçları tam karşılayamıyordu.
 - **1924 Anayasası:** Devletin rejimi Cumhuriyet, dili Türkçe, başkenti Ankara olarak belirtildi.
 - **Önemli Not:** 1921 Anayasası'nda olan **"Güçler Birliği"** ilkesi, 1924 Anayasası'nda yumuşatılmış; yasama ve yürütme Meclis'te toplanmış ancak yargı bağımsız mahkemelere bırakılmıştır.

Bilgi Notu: 1928'de "Devletin dini İslam'dır" ibaresi anayasadan çıkarılmış, 1937'de ise Atatürk İlkeleri anayasaya eklenmiştir.

KONU-TEST-ETKİNLİK

KAZANIM DEĞERLENDİRME TESTİ

1. İtilaf Devletleri, Lozan Konferansı'na hem TBMM Hükümeti'ni hem de Osmanlı Hükümeti'ni birlikte davet ederek Türk tarafı arasında görüş ayrılığı çıkarmayı ve kendi çıkarlarını korumayı hedeflemişlerdir. TBMM ise bu durumu engellemek amacıyla 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırmıştır. **Bu bilgilere göre saltanatın kaldırılmasının öncelikli amacı aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Devletin rejimini belirlemek
- B) Ulusal bağımsızlık mücadelesini başlatmak
- C) Türk tarafı üzerindeki ikilik çıkama girişimlerini boşa çıkarmak
- D) Ankara'nın başkent olmasını sağlamak

2. Saltanatın kaldırılmasıyla "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." ilkesi güçlenmiş, ancak aynı zamanda devlet başkanlığı ve mevcut yönetim sisteminin adı (rejim) gibi konular belirsiz hale gelmiştir.

Bu durumun aşağıdaki inkılaplardan hangisinin yapılmasını zorunlu hale getirdiği söylenebilir?

- A) Halifeliğin kaldırılması
- B) Cumhuriyetin ilanı
- C) Ankara'nın başkent oluşu
- D) Tevhid-i Tedrisat Kanunu

3. 13 Ekim 1923'te Ankara, stratejik konumu, Milli Mücadele'nin merkezi olması ve güvenli bir bölgede bulunması gibi nedenlerle yeni devletin merkezi seçilmiştir. **Ankara'nın başkent seçilmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?**

- A) Coğrafi konumunun savunmaya elverişli olması
- B) Ulaşım ve haberleşme imkânlarının gelişmiş olması
- C) Osmanlı Devleti'nin geleneksel yönetim merkezi olması
- D) TBMM'nin burada açılmış olması ve milli iradeyi temsil etmesi

4. Cumhuriyetin ilanı ile "Kabine Sistemi"ne geçilmiştir. Bu sistemde Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından atanmış ve hükümet üyeleri Başbakan tarafından belirlenmiştir. **Bu değişikliğin temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Hükümetin kurulmasını kolaylaştırmak ve yürütme işlerini hızlandırmak
- B) Meclis Hükümeti sistemini daha güçlü kılmak
- C) Halifelik makamının yetkilerini artırmak
- D) Çok partili hayata geçişi engellemek

5. 3 Mart 1924 tarihinde Halifelik kaldırılmış; aynı gün çıkarılan yasalarla Şerîye ve Evkaf Vekaleti kapatılmış, yerine Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.

Bu gelişmelerin ortak amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eğitimde birliği sağlamak
- B) Orduyu siyasetten ayırmak
- C) Devlet yapısını laik ve çağdaş bir hale getirmek
- D) Saltanatı geri getirmek

6. 1921 Anayasası bir savaş dönemi anayasası olduğu için olağanüstü yetkiler içeriyordu ve yeni kurulan devletin tüm ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalıyordu. Bu nedenle 1924 yılında daha kapsamlı bir anayasa hazırlandı.

Bu bilgiye göre 1924 Anayasası'nın kabul edilme nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Saltanat sistemine geri dönmek istenmesi
- B) Mevcut yasaların çağdaş ve kalıcı bir devlet yapısı için yetersiz kalması
- C) Başkentin İstanbul olarak kalmasını sağlamak
- D) Kişi egemenliğini pekiştirmek

7. Halifelik makamının kaldırılma nedenlerinden biri, bazı eski rejim yanlılarının halifeyi bir sığınak olarak görmesi ve halifenin bir devlet başkanı gibi davranmaya başlamasıdır.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisine zarar verdiği savunulabilir?

- A) Milli egemenlik ve yeni rejimin otoritesine
- B) Geleneksel eğitim sistemine
- C) Milli sınırların korunmasına
- D) Dış devletlerle olan diplomatik ilişkilere

8. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen "Erkân-ı Harbiye Vekaleti"nin kaldırılmasıyla Genelkurmay Başkanlığı kurulmuştur.

Bu düzenleme ile ulaşılmak istenen temel hedef aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eğitimi tek çatı altında toplamak
- B) Orduyu siyasetin dışında tutarak demokrasiyi güçlendirmek
- C) Din işlerini devlet kontrolüne almak
- D) Yeni bir anayasa hazırlamak

9. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, ilk Başbakan İsmet İnönü ve ilk Meclis Başkanı Fethi Okyar olmuştur.

Bu kadrolaşma aşağıdakilerden hangisinin bir kanıtıdır?

- A) Meclis Hükümeti sisteminin devam ettiğinin
- B) Devlet başkanlığı ve yürütme organındaki belirsizliğin çözüldüğünün
- C) Saltanatın halen devam ettiğinin
- D) Çok partili siyasi hayata geçildiğinin

10. 1924 Anayasası'nda "Devletin rejimi Cumhuriyet, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır." maddesi yer almıştır.

Bu madde ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Devletin temel niteliklerinin anayasal güvenceye alındığı
- B) Kişisel egemenliğin desteklendiği
- C) Osmanlı hukuk sisteminin korunduğu
- D) Dış borçların ödenmesinin hedeflendiği

KONU-TEST-ETKİNLİK

BOŞLUK DOLDURMA ETKİNLİĞİ

Aşağıdaki cümleleri aşağıdaki sözcüklerden uygun kavramlarla tamamlayınız.

(Saltanat, Ankara, 29 Ekim 1923, Halifelik, Kabine, Tevhid-i Tedrisat, Milli Egemenlik, 1924 Anayasası, Şeriye ve Evkaf Vekaleti, Laiklik)

1. _____ 'in kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti resmen sona ermiştir.
2. Türkiye Devleti'nin yönetim şeklinin "Cumhuriyet" olduğu _____ tarihinde ilan edilmiştir.
3. Cumhuriyetin ilanı ile Meclis Hükümeti sisteminden _____ sistemine geçilmiştir.
4. _____ 'in kaldırılması, laikliğe geçişin en önemli aşamasıdır.
5. Din ve devlet işlerini birbirinden ayırmak amacıyla _____ kapatılmış, yerine Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.
6. Eğitimde birliği sağlamak amacıyla 3 Mart 1924'te _____ Kanunu kabul edilmiştir.
7. Siyasi alanda yapılan inkılapların ortak paydası _____ ilkesini güçlendirmektir.
8. Yeni devletin merkezi, jeopolitik konumu nedeniyle _____ şehri olmuştur.
9. Devletin rejimini, dilini ve başkentini belirleyen temel hukuk metni _____ 'dir.
10. Orduyu siyasetten ayırmak, demokratik bir yönetim ve _____ ilkesi için zorunludur.

DOĞRU - YANLIŞ ETKİNLİĞİ

Cümlelerin başına bilgi doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. () Saltanatın kaldırılmasıyla devlet başkanlığı sorunu tamamen çözülmüştür.
2. () 13 Ekim 1923'te Ankara, yeni Türk Devleti'nin başkenti olmuştur.
3. () Kabine sistemi sayesinde hükümet kurma bunalımları sona ermiştir.
4. () Halifelik, 1 Kasım 1922'de Saltanat ile aynı gün kaldırılmıştır.
5. () 1924 Anayasası'na göre devletin dini İslam'dır maddesi başlangıçta yer almıştır.
6. () Erkân-ı Harbiye Vekaleti'nin kaldırılması eğitimin laikleşmesini sağlamıştır.
7. () Saltanatın kaldırılması Cumhuriyetçilik ilkesiyle doğrudan ilgilidir.
8. () Lozan Konferansı'na ikilik çıkarılması için hem TBMM hem Osmanlı Hükümeti çağırılmıştır.
9. () Cumhuriyetin ilanı ile devletin adı ve rejimi resmîyet kazanmıştır.
10. () Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin yerine Genelkurmay Başkanlığı kurulmuştur.

EŞLEŞTİRME ETKİNLİĞİ

Sol sütundaki kavramları, sağ sütundaki en doğru açıklama ile harfleri kullanarak eşleştiriniz.

Yapılan İnkılap / Kanun	Cevap	Temel Amacı / Sonucu
1. Saltanatın Kaldırılması	D	A. Eğitim ve öğretimde birliğin sağlanması.
2. Ankara'nın Başkent Oluşu		B. Hükümet kurma sisteminin hızlanması (Kabine Sistemi).
3. Cumhuriyetin İlanı		C. Milli Mücadele'nin merkezinin resmîleşmesi.
4. Halifeliğin Kaldırılması		D. Osmanlı Devleti'nin resmen sona ermesi.
5. Tevhid-i Tedrisat Kanunu		E. İki başlılığın ve eski rejim umutlarının son bulması.
6. Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin Kapatılması		F. Devletin adının ve rejiminin belirlenmesi.
7. Erkân-ı Harbiye Vekaleti'nin Kaldırılması		G. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması.
8. 1924 Anayasası'nın Kabulü		H. Ordunun siyasetten arındırılması.
9. Kabine Sistemine Geçiş		I. Yeni devletin hukuksal kimliğinin güçlenmesi.
10. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kurulması		J. İnanç işlerinin bir kamu hizmeti olarak yürütülmesi.

KONU-TEST-ETKİNLİK

CEVAP ANAHTARI

1. Çoktan Seçmeli Test:

1-C, 2-B, 3-C, 4-A, 5-C, 6-B, 7-A, 8-B, 9-B, 10-A

2. Boşluk Doldurma:

1-Saltanat, 2-29 Ekim 1923, 3-Kabine, 4-Halifelik, 5-Şeriye ve Evkaf Vekaleti, 6-Tevhid-i Tedrisat, 7-Milli Egemenlik, 8-Ankara, 9-1924 Anayasası, 10-Laiklik

3. Doğru-Yanlış:

1-Y, 2-D, 3-D, 4-Y, 5-D, 6-Y, 7-D, 8-D, 9-D, 10-Y

4. Eşleştirme:

1-D, 2-C, 3-F, 4-E, 5-A, 6-G, 7-H, 8-I, 9-B, 10-J